

Reisnotities I – banzai

De kapitein waarschuwt voor storm. Alle luiken gaan dicht en de ventilatie gaat uit. Benedendecks is het schip nu een schaars verlichte, varende bunker. De 8 meter hoge golven grijpen, likken en braken over de driemaster. Steeds weer valt de bark in een golfdal, richt zich op en begint vol goede moed aan een volgende beklimming. Het hoofddek wordt overspoeld door een woedende watermassa. De gangboorden zijn veranderd in een wild kolkende rivier die alles op zijn weg onherroepelijk meesleurt. Alleen op de bovendekken kunnen we nog staan, een harnas met haak verbindt me met het schip. De horizon is onvindbaar. Steeds weer kijk ik omhoog naar de muren van water die naderen en het schip net op tijd optillen. Het is tegelijkertijd angstaanjagend en opwindend.

Ik zal het maar meteen bekennen. Lange tijd wilde ik helemaal niet naar Antarctica. Te ver, te duur, te weinig cultuur. Van jongs af aan was ik gefascineerd door het Hoge Noorden, niet door het Zuiden. Ik sjouwde langs kliffenkusten en over toendra's, scheurde met een hondenslee door eeuwig zingende bossen en plaste mijn naam in de sneeuw terwijl het noorderlicht boven mijn hoofd speelde. Eenmaal historicus begon ik me professioneel te verdiepen in de cultuurgeschiedenis van poolreizen en heldendom. Wat zeiden al die poolhelden en ontdekkingsreizen eigenlijk over de tijd waarin die verhalen zich afspeelden? Hoe kwamen die spannende reisverslagen tot stand, wat maakte iemand tot een held en waarom hadden we toen poolhelden nodig? Van dat soort vragen.

Via de ene Pool kwam ik in aanraking met de andere. Want de Noordpool en de Zuidpool mogen dan twee uitersten zijn, het verste noorden en het diepste zuiden zijn met elkaar verbonden, al is het maar omdat de aarde op beide plaatsen om haar as draait. Wat uit hoeken lijken, zijn eigenlijk twee middelpunten. De oude Grieken zagen die tegenstelling én verbondenheid tussen de boven- en on-

derkant van de aardbol al. Het Noorden noemden ze *arktikos*, naar het sterrenbeeld Grote Beer; het Zuiden heette *antarktikos*, het tegenovergestelde van 'het land van de beer'.

De twee polen delen een ideeëngeschiedenis van speculatie en verbeelding. De bevroren uitersten van de aarde blijken een ideaal leeg blad waarop dichters en denkers, wetenschappers en machthebbers, ontdekkingsreizigers en gelukzoekers hun ideeën, angsten, fantasieën, dromen en ideologieën projecteren.

Maar er zijn ook vele verschillen: het Arctisch gebied is een oceaan omgeven door land, het Antarctisch gebied is een landmassa omgeven door een oceaan.

In het Noorden wonen rond de zestigste breedtegraad nog volop mensen. Er liggen grote steden als Oslo, Stockholm, Helsinki, Tallinn, Sint-Petersburg en Moermansk. In het Hoge Noorden leven verschillende inheemse volkeren – Inuit, Joepiks, Aleoeten, Nenets en Sami – met elk een eigen geschiedenis en cultuur. En er is tot op hoge breedtegraden economische activiteit; op Spitsbergen wordt steenkool gedolven, boven Rusland varen schepen via de kortste, inmiddels ijsvrije route naar Azië.

Nee, dan het uiterste Zuiden. Daar liggen rond de zestigste breedtegraad alleen maar onbewoonde eilanden. Delfstoffen worden er niet gewonnen. Aan de kust van het Antarctisch continent is sprake van dierenleven, maar midden op de landmassa is geen mens of dier of plant te bekennen, afgezien van een paar wetenschappers die er tijdelijk overleven in de kunstmatige omgeving van enkele goed verwarmde poolstations. Verder is het er doods: er groeit niets, er is geen beschutting, geen brandstof, geen vloeibaar water. De ijskap van Antarctica is een woestijn waar weinig valt te zien en het is er een stuk kouder dan in het Arctisch gebied. Een mens heeft er weinig te zoeken.

En toch kwam het Zuiden op mijn pad. Tijdens mijn onderzoek naar poolreizigers stuitte ik op een ontdekkingsreiziger die een marginale expeditie ondernam en toch in zijn vaderland uitgroeide

tot een poolheld. Nobu Shirase was zijn naam, een Japanner die net als Roald Amundsen en Robert Falcon Scott in 1911 en 1912 de Zuidpool probeerde te bereiken, maar in tegenstelling tot de Noor en de Brit de canon van de Antarctische geschiedenis nooit haalde. Ik las zijn officiële reisverslag. Via een vertaalprogramma bestudeerde ik de onderzoeksrapporten die de expeditie afleverde. Ik staarde naar de ingetekende landkaart die de Japanners na de reis opstuurden naar de Royal Geographical Society in Londen. Ik ontdekte zelfs een paar haiku's die Nobu Shirase onderweg in een notitieboekje had gekrabbeld.

De toon van het officiële Japanse expeditierapport en de persoonlijke memoires van Nobu Shirase bevielen me, ze waren ingetogener dan de vaak heroïsche reisverslagen van westerlingen. Waar de Europese poolreizigers hun eigen heldenmoed in superlatieven bezongen, daar verwonderde Shirase zich vooral. Dat hij uiteindelijk nooit de Zuidpool bereikte, deed voor hem én het Japanse volk eigenlijk niet eens ter zake. De dolenthousiaste menigte van tienduizenden mensen die de nieuwe Japanse poolheld op 20 juni 1912 onthaalden, wilden van geen mislukking weten.

Wie was deze obscure poolreiziger? Nobu Shirase werd in 1861 geboren in het stadje Konoura, het tegenwoordige Nikaho, in het noordwesten van Japan. Hij was de oudste zoon van een boeddhistische priester die in de Jorenji-tempel diende. Van jongs af aan was Nobu voorbestemd om in de voetsporen van zijn vader te treden. Maar de jongen had andere plannen, zelfs in het klooster in het afgelegen Konoura waren de spannende verslagen van Noordpoolexpedities doorgedrongen. Zijn leraar, en tevens huisarts, dokter Sessai Sasaki vertelde hem verhalen over grote ontdekkingsreizigers. De kleine Nobu leerde van meester Sasaki dat durf, doorzettingsvermogen en geduld belangrijke eigenschappen waren.

Net als de jonge Roald Amundsen aan de andere kant van de wereld raakte Nobu Shirase gefascineerd door de mysterieuze verdwijning van de Engelse expeditie onder leiding van John Franklin, die met de schepen Terror en Erebus op zoek was gegaan naar de Noordwestelijke Doorvaart – de scheepvaartroute boven Canada en Alaska. De aspirant-monnik was vastbesloten om zelf ook poolreiziger te worden. Hij verliet het klooster en ging het leger in.

Japan maakte in die tijd, het einde van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw, een periode van verlichting door. De shogun, de hoogste militair die het land leidde, was afgezet en de macht van de keizer werd hersteld. Japanners mochten na een periode van gedwongen isolatie weer naar het buitenland reizen. Technologie en wetenschap werden onder leiding van keizer Meiji belangrijke pijlers van de moderne maatschappij.

Dankzij die nieuwe openheid kon militair Nobu Shirase tussen 1893 en 1895 zijn eerste poolervaring opdoen. Na een akkoord met de Russen waren de Chishima-eilanden in handen van Japan gekomen. Deze archipel, tegenwoordig weer Russisch en bekend als de Koerilen, strekte zich uit van het uiterste noorden van Japan tot het eiland Kamtsjatka, in het noordoosten van Rusland. Een kleine legerenheid, onder aanvoering van Shirase, verkende met een roeiboot de nieuwe eilanden, maar de manschappen waren nauwelijks bestand tegen het subarctische klimaat. Gedurende twee winters kwamen er door bevriezing en scheurbuik dertien militairen van de eenheid om het leven. Nobu Shirase at tijdens de laatste overwintering zijn eigen hond op en was een van de twee overlevenden van de expeditie. Ondanks de ontberingen wilde hij nogmaals naar het Noorden.

Een paar jaar later monsterde Nobu Shirase, die inmiddels reservist was, aan op een schip dat in Alaska op zeehondenjacht ging. Hij werkte een jaar als jager in Point Barrow, de meest noordelijke nederzetting van de Verenigde Staten en ooit het beoogde eindpunt van de mysterieus verdwenen expeditie onder leiding van John Franklin.

Shirase vond dat hij nu genoeg poolervaring had om zelf op expeditie naar het Noorden te gaan. Totdat de kranten ineens vol stonden over Frederick Cook en Robert Peary, die beiden claimden in 1908 en 1909 de Noordpool te hebben bereikt. De hoofdprijs in het Noorden was dus al vergeven. Nobu Shirase vermande zich en besloot zijn blik op het Zuiden te richten. Robert Falcon Scott en Ernest Shackleton hadden aan het begin van de eeuw al een poging gewaagd om de 90 graden zuiderbreedte te bereiken, maar hadden gefaald. Nu zou hij, Nobu Shirase, de Zuidpool toevoegen aan het Japanse keizerrijk.

de bescherming van Antarctica kunnen buiten wetenschappers geen mensen worden toegelaten tot het vasteland van Antarctica.

Hoewel ik tijdens mijn onderzoek naar poolreizen en heldendom slechts een glimp van de Japanse antiheld had opgevangen, sloot ik Nobu Shirase in mijn hart; vanwege zijn dadendrang, zijn blunders én zijn tragische ondergang. Het was net als een verliefdheid op de middelbare school. Een enkel moment van oogcontact was genoeg voor een jarenlange obsessie. Ik besloot dat ik het spoor van de expeditie van Shirase-san zou gaan volgen.

Maar hoe kwam ik op Antarctica? Ik nam contact op met de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek die op het Britse onderzoeksstation Rothera, op het Antarctisch Schiereiland, een laboratorium beheerde. Deze onderzoeksfaciliteit heet het Dirck Gerritszoon laboratorium, vernoemd naar een Nederlandse koopman die in de zestiende eeuw de zuidelijke zeeën bevoer. Ik had allerlei futuristische beelden bij een Zuidpoollaboratorium, maar op foto's op de website van de NWO zag ik dat de faciliteit uit vier zeecontainers bestond. Wel hadden ze elk een eigen naam: Blijde Boodschap, Geloof, Hoop en Liefde.

Ik schreef de NWO dat ik als historicus bezig was met een boek over hoe Antarctica in de loop der eeuwen is verbeeld. Zou het mogelijk zijn om het enige stukje Antarctisch vaderland, ter grootte van vier zeecontainers, te bezoeken? Willem-Alexander was er al geweest, nota bene ook een historicus. Als onderzoeker van de cultuurhistorische beeldvorming van de poolgebieden zou ik vast net iets meer toe kunnen voegen dan onze koning al had gedaan.

Het antwoord volgde al snel:

Helaas is het vanwege de grote kosten die met de toegang tot Rothera gepaard gaan alleen mogelijk om wetenschappers uit te zenden naar het station. Ook in het kader van de Nederlandse wetgeving rondom

O ja, succes met je boek, voegde de chef zeecontainers eraan toe. Een historicus was blijkbaar meer mens dan wetenschapper? Ik belde op en deed mijn plan nu wat uitgebreider uit de doeken.

Ik wilde een boek schrijven waarin ik aan de hand van historische sleutelpersonages de cultuurgeschiedenis van Antarctica zou schetsen. In mijn historische portretten zou ik steeds schakelen tussen intimiteit en afstand zodat de personages zowel een persoonlijk als universeel verhaal zouden vertellen. Anders gezegd: het was hoogst noodzakelijk dat ik als boekstaver van de cultuurhistorie van de onderkant van de wereld mijn onderwerp onder ogen kwam. Ik moest en zou naar Antarctica. Om de leegte te zien, om het te begrijpen.

Tot slot stamelde ik nog iets over het genereren van goodwill voor poolonderzoek bij het grote publiek en positieve publiciteit voor de NWO. Oftewel, ik zou de burger laten zien wat er ergens heel ver weg gebeurde met zijn belastinggeld.

Tevergeefs, op een chroniqueur zat de NWO niet te wachten. De bètawetenschappers hielden Antarctica liever voor zichzelf. Rothera leek wel een afgesloten Russische stad uit de Sovjettijd.

Ik besloot op zoek te gaan naar andere wegen naar het Zuiden en belandde bij een poolveteraan op de bank in een Groningse bungalow. De bioloog was somber. Niet over de toekomst van de aarde, maar over zijn collega-wetenschappers die tegenwoordig allemaal last hadden van klimaatverdriet. Sommigen huilden zelfs in het openbaar om het smelten van het Noordpoolijs of de Antarctische ijsskap. Zag dan niemand dat klimaatschommelingen altijd al bestonden? Ik hield mij op de vlakte en knikte als een volleerde klimaatontkenner; anders kwam ik nooit op die Zuidpool. Hij zou mij aanbevelen bij een rederij gespecialiseerd in Antarctische cruises waarmee hij warme banden had. Misschien kon ik mee als wetenschapper om onderweg lezingen te verzorgen.

Na aanhoudend mailen meldde ik me bij het Zeeuwse hoofdkantoor van de cruisemaatschappij in kwestie, waar de reder zelve me ontving in zijn met historische kaarten behangen kantoor. Hij wees me op een zeventiende-eeuwse kaart van de Straat Magellaan waarop een Nederlandse nederzetting stond ingetekend. Misschien wist ik iets over deze landgenoten? In de hoop op groen licht speurde ik na ons gesprek enkele dagen naar de exacte locatie van een Nederlandse ankerplaats in Patagonië. De plek op de kaart bleek Cordesbaai te heten, een begraafplaats voor 120 overleden bemanningsleden van een expeditie naar de Oost van de Rotterdamsche Compagnie. Deze expeditie was met de schepen Het Geloof, De Hoop, De Liefde, De Trouwe en De Blijde Boodschap in 1598 uit Rotterdam vertrokken, met aan boord – jawel, daar was de naamgever van het Nederlandse poollaboratorium – Dirck Gerritszoon. De reder liet me weten dat ik over twee jaar mee zou kunnen als staflid op een Antarctische expeditiecrui­se naar de Rosszee. Met een helikopter kon ik zelfs de ijskap bezoeken. Aan boord zou ik dan lezingen kunnen verzorgen, maar er werd ook van me verwacht dat ik de kapitaalkrachtige passagiers op leeftijd zou begeleiden bij landingen. Daarvoor zou ik dan wel de nobele kunst van het zodiac varen onder de knie moeten krijgen. Bij een vaaropleiding in Scheveningen informeerde ik alvast naar de mogelijkheden voor het halen van het brevet zodiac varen voor poolgidsen. Helaas hoorde ik vervolgens nooit meer iets van de rederij. Ook andere aanbieders van expeditiereizen beantwoordden mijn aanvragen niet. Zelf een retourtje ijskap boeken – met een prijskaartje ter waarde van een modaal jaarinkomen – behoorde jammer genoeg niet tot mijn financiële mogelijkheden.

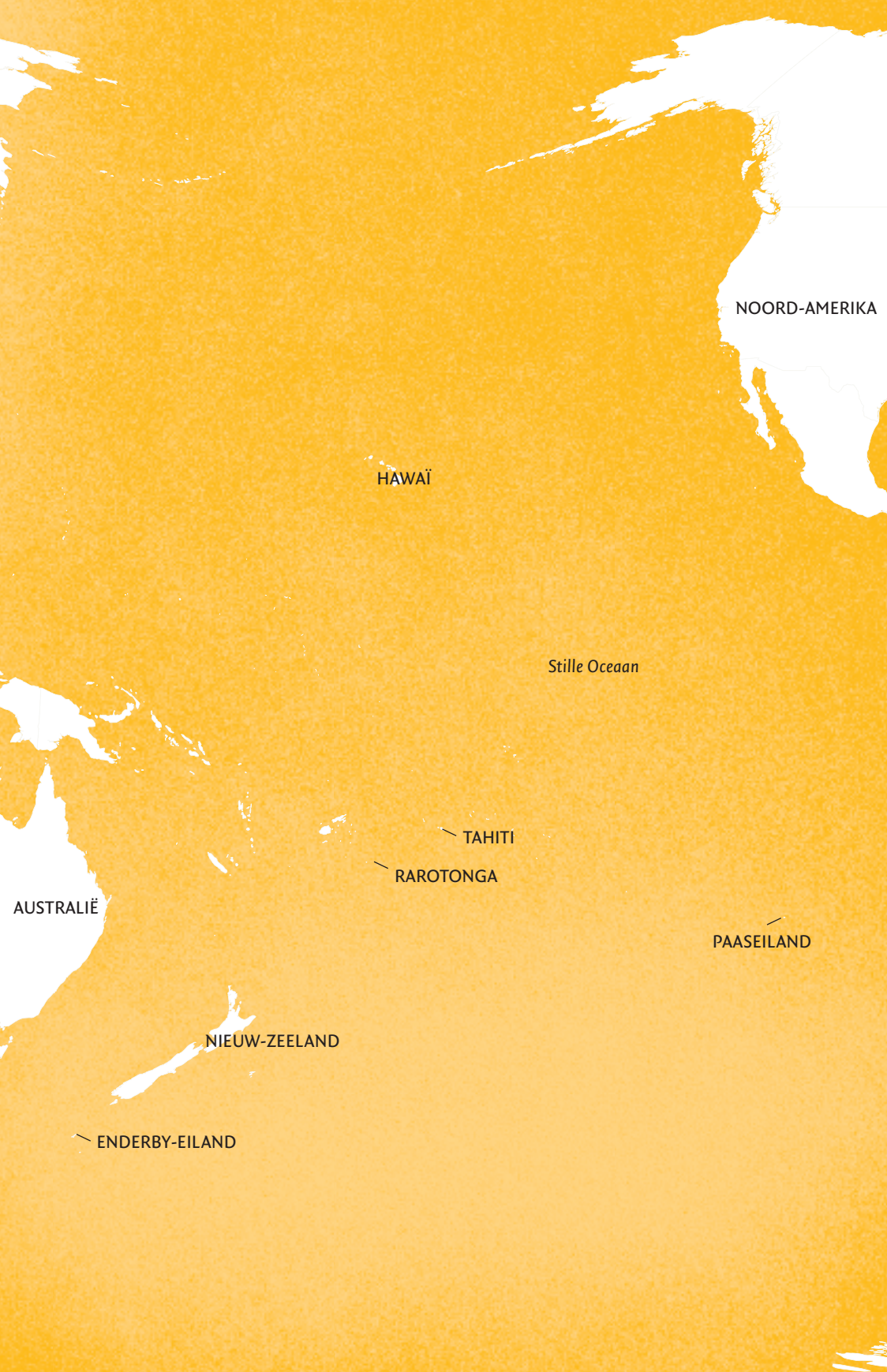
Ik besloot mijn plan om te gooien en eerst naar Japan te reizen, in de sporen van mijn poolreiziger die ook al niet zoveel succes had in het Zuidpoolgebied. Waarom wilde hij eigenlijk naar de Zuidpool, waarom wilde ik naar Antarctica?

Ik maakte een reisplan. Ik zou de geboorteplaats van Nobu Shirase bezoeken, het klooster waar hij opgroeide, het museum dat aan zijn expeditie was gewijd, zijn graf. In Tokio zou ik naar het Japans pool­instituut en -museum gaan. En onderweg zou ik me verdiepen in de relatie die Japanners onderhouden met ijs, sneeuw en kou. Op mijn telefoon zette ik alvast een app die met behulp van de camera verschillende soorten sushi kon herkennen.

Toen kreeg ik totaal onverwacht antwoord op een mailtje dat ik een halfjaar eerder naar een andere rederij had gestuurd maar waar­op toen nooit een antwoord was gekomen. Een paar dagen later zat ik in een Rotterdams hotel tegenover een getaande zeeman die mij monsterend opnam. Als ik interesse had, kon ik wel mee naar Antarctica met de bark Europa, een driemaster die ooit dienstdeed als lichtschip in de monding van de Elbe maar nu de zuidelijke zeeën bevoer. De bark was gebouwd in 1911. Ik veerde op, 1911 was het jaar dat Nobu Shirase met de Kainan-maru, ook een driemaster, Antarctica bereikte. Een passief cruisereisje zou het niet worden, benadrukte de man tegenover mij. Alle opvarenden op de Europa maakten deel uit van de bemanning en ook ik werd geacht mee te werken. Er moesten wel 25 zeilen worden gehesen. De bark zou ver­trekken vanuit de Argentijnse havenstad Ushuaia en de zeilexpe­ditie zou ruim drie weken duren. Ik slaakte vanbinnen een Japanse vreugdekreet: ‘Banzai!’ Net als Nobu Shirase ging ik met een zeil­schip naar Antarctica.

Enderby-eiland, Nieuw-Zeeland – een kano

50°50' ZB, 166°28' OL

Het is maandag 22 juni 1998. Op Enderby, het meest noordelijke eiland van de Nieuw-Zeelandse Auckland-archipel, waait een stormachtige wind, af en toe hagelt het. Het is de kortste dag op het zuidelijk halfrond. Voor de kust ligt de Breaksea Girl voor anker, een stalen motorzeiljacht met twee masten. In de lage duinen, zo'n 25 meter van de kustlijn, zitten vier mannen en een vrouw geknield op de grond. Vijf spades beroeren voorzichtig de schrale zandbodem van Sandy Bay, de beschutte baai aan de zuidzijde van Enderby-eiland. Tien handen onderzoeken de bodem op een diepte van 35 centimeter. Donkergrijs zand en houtskoolresten wisselen elkaar af. De donkere houtskoolafdrukken vertonen een patroon. Naarmate de spades laagje voor laagje verder graven nemen de koolresten toe en tekent zich een duidelijke cirkel af. Hier moet ooit een grote vuurplaats zijn geweest, stellen de vijf onderzoekers vast. Geen spontane natuurbrand, maar een vuur dat regelmatig werd gemaakt door mensenhanden, aangeblazen door mensenmonden, gemaakt om magen te voeden en lijven te warmen. Aan de randen van de vuurplaats treffen de onderzoekers mosselschelpen, een schedel van een jonge zeeleeuw en gebroken botten van albatrossen, stormvogels en geelgpinguïns aan.

Later, in het laboratorium van de Nationale Universiteit van Australië in Canberra analyseren de vijf onderzoekers de houtskoolresten. Tot hun vreugde stellen ze vast dat de vuren veel ouder zijn dan

gedacht. Ver voordat witte gezichten zich meldden voor zuidelijke kusten hadden daar, 500 kilometer ten zuiden van Nieuw-Zeeland, waar de Antarctis begint, in de prehistorie mensen gevaren, gewoond en gejaagd. Het bewijs is geleverd.

De Polynesiërs vertelden het van vader op zoon, van moeder op dochter: een *karakia*, een gebedsachtige bezwering, over de reizen van de ouden en de wonderen en gevaren van de wereld.

Onze voorouder vertelt over het diepe zuiden...

Onze voorouder vertelt over de vele reizen...

Tawhirimatea, de god van de winden, ontstak in een hevige toorn na het gedwongen afscheid van zijn ouders en schiep zijn eigen nageslacht.

En toen kwam het kind Papawaihau tutu en waren er ijsstormen...

En toen kwam het kind Papakawaiipapa en was er ijs...

En toen kwam het kind Papawaitoka en waren er ijsblokken...

En toen kwam het kind Papawaikohatu en waren er rotsen van ijs...

En toen kwam het kind Hukarerenui en was er slagsneeuw...

En toen kwam het kind Hukareroa en was er de lange wintersneeuw...

En toen kwam het kind Hukarerewhanui en was er opwaaiende sneeuw...

En toen kwam het kind Hukarereputuputu en was er opgehoopte sneeuw...

En toen kwam het kind Paphuri iho en was er herbeevriezende sneeuw...

En toen kwam het kind Papawaiipukupuku en waren er bergen van ijs...

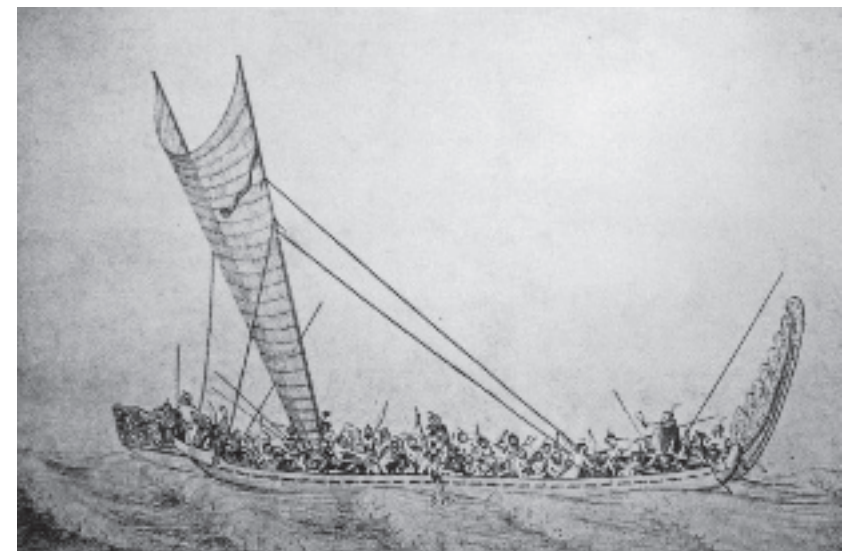
Het was 48 generaties geleden – het jaar 650, zoals de witte man het noemt – dat met een jonge krijger het tijdperk van de lange reizen begon. Ui-te-rangiora was zijn naam, oftewel Hij die uit de hemel was gekomen. Hij was geen god, zelfs geen halfgod, maar wel door hen gezonden om de wereld te ontdekken.

Maar eerst zou hij oorlog moeten voeren. Om een *pāi* – een gro-

te kano – te bouwen had hij een grote boom nodig. Ui-te-rangiora liet op het eiland Rarotonga zijn oog vallen op de heilige boom Te Tamoko-o-te-Rangi. Hij doodde de leiders van de stam die de boom vereerden, allen afstammelingen van Taakura en Ari. Om het verslagen volk te vernederen, verwerkte hij de botten van hun stamhoofd in een kiel.

Zijn manschappen zongen en baden voor de boom, en velden hem. Vervolgens rolden ze hem over een pad van boomstammen naar de kustlijn. Een jaar werkten ze aan het uithollen van de stam. Ui-te-rangiora gaf de kano de naam Te-ivi-o-Atea, de botten van Atea, zoals het stamhoofd heette dat over de heilige boom had gewaakt.

Met de beenderen van de verslagen tegenstanders sloegen vijftig mannen op houten trommels toen ze onder aanvoering van Ui-te-rangiora vertrokken. Rarotonga zou de krijger nooit meer terugzien. Volgens de gezangen en verhalen van de Polynesiërs zou hij elke plaats op aarde bezoeken.

Jaren en jaren voer Ui-te-rangiora met zijn manschappen rond, de wind in het driehoekige zeil, de peddels in de golven. Hij ontdekte Tangi-te-pu, Rara, Nu-pango, Avaiki, Uru-pukapuka-nui, Te-Rauao, Panipani-ma-ata-one-okotai, Tonga-pirita, Amama, Porapora en Rapa-nui. Waar al die eilanden lagen en wat hun namen betekenden, wisten de vele generaties na hem vaak niet eens meer.

De witte Europeanen zouden de eilanden later namen geven als Nieuw-Zeeland, Hawaï, Tonga, Samoa, Tahiti en Paaseiland. De Polynesische driehoek, zo zouden westerse cartografen dit duizenden kilometers lange en brede gebied noemen. Een gebied dat zich uitstrekte in de Stille Oceaan tussen Azië, Amerika en Australië.

Onderweg aten Ui-te-rangiora en zijn mannen *masi*, een pasta gekookt van broodvruchten, en koeken gemaakt van pijlwortel. Drinkwater namen ze mee in bamboe kokers. Van kokosnoten konden ze eten en drinken. Ze kauwden op cocabladeren om zeewater te kunnen drinken. Met bundels droog sprokkelhout maakten ze op de eilanden een vuur. Voor zichzelf herhaalden ze de afscheidsboodschappen die de achterblijvers op Rarotonga hen hadden nageropen. Wees welvarend en keer terug.

Terug kwamen Ui-te-rangiora en zijn manschappen nooit. Steeds weer was daar de belofte van een nieuw eiland achter de horizon. Aan boord van de kano legden twee navigators de ontdekkingen vast. Ze spanden draden op een houten raamwerk. Takjes en schelpen gaven de eilanden, de zeestromen en de richting van de passaatwinden aan.

Ui-te-rangiora keek omhoog. De sterren boven de diepe oceaan veranderden steeds van plaats. Soms gaf Hoku-paa, de noordelijke ster, de richting aan, dan weer volgde Ui-te-rangiora Newe, de zuidelijke ster. Soms leek het zwerk onder Newe 's nachts in brand te staan. Groene lichtschichten reisden langs de hemel. Was dat een teken dat een god daar zijn tempel had? Verbaasd staarde Ui-te-rangiora naar dit vertoon van goddelijke praal. Hij wees naar Te Kahui, het Zuiderkruis, en de stroming en de noordwestelijke wind namen

Te-ivi-o-Atea mee naar koudere, zuidelijke wateren. De bittere winden en bijtende golven geselden de mannen in de kano.

Ui-te-rangiora zag de lange wieren. Op de bodem van de zee moest een vrouw wonen van wie de vlechten in de golven zweefden. Aan de horizon verschenen volledig kale bergen waarvan de toppen de wolken doorboorden. In de zee dreven koude witte rotsen, die soms in tweeën spleten. Rond de kano zwommen wezens die naar grote diepte doken. Sommigen ademden uit hun rug, anderen hadden lange tanden. Hier moest de Maraki-hau wonen, de half mens, half vis die vocht met zijn ivoren speren.

Ui-te-rangiora en zijn mannen kwamen op mistige en donkere plaatsen, die nooit door de zon werden gezien. Alleen de groene vlammen in de hemel verlichtten deze plekken. Het bewegende Zuiderkruis bewees dat de tijd nog bestond. De zee werd kouder en kouder tot het water stolde en de pāi stopte. Tawhirimatea, de god van de winden, had hen naar het einde van de wereld geblazen. Ui-te-rangiora noemde de bevroren oceaan Te tai-uka-a-pia, de zee die zo wit is als het schraapsel van de pijlwortel.

Vanwege het ijs konden ze niet verder, dus keerden ze om. Het water werd warmer. Er bestond weer een dag en een nacht. Ze legden aan in een zanderige baai, sleepten de pāi het strand op, maakten een vuur om hun stramme ledematen te verwarmen. Ze vingden vogels, raapten schelpen en doodden een zeeleeuw. En terwijl ze weer op krachten kwamen, sprak Ui-te-rangiora. We hebben de wonderen van de wereld gezien, zei hij, de oceaan is nu van ons, van warme blauwe golven tot de grimmige kust. Laat anderen ons volgen naar de ijzige rotsen en drijvende witte landen, wij hebben de weg gezien.